

УДК 338.439[65.012]

[https://doi.org/ 10.35546/kntu2078-4481.2019.3.27](https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2019.3.27)

В.В. ШУКЛИНА

Херсонський національний технічний університет

ORCID: 0000-0002-2284-092X

ДЕТАЛІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ СИТУАЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Метою роботи було дослідження механізму ситуаційного управління інформаційно-комунікаційним потенціалом промислового підприємства в умовах стрімких змін зовнішнього середовища і деталізація процесу управління в конкретній ситуації з метою подальшого вдосконалення.

У даній роботі удосконалено механізм ситуаційного управління інформаційно-комунікаційним потенціалом промислового підприємства в умовах стрімких змін зовнішнього середовища. Деталізація процесу управління інформаційно-комунікаційним потенціалом в конкретній ситуації показала його циклічність, яку необхідно враховувати при розробці і реалізації заходів удосконалення. Ігнорування призведе до диспропорцій циклів та їх частин тобто до зниження бажаного результату управлінського впливу, що визначається, насамперед, швидкістю реакції на ситуаційні зміни. Встановлено, що кожен цикл управління виступає одночасно функціональною підсистемою і частиною аналогічного циклу ситуаційного управління потенціалом підприємства в цілому. Обґрунтовано заперечення щодо використання універсальних принципів управління інформаційно-комунікаційним потенціалом поза контекстом діяльності, специфіки ситуації, типу розв'язуваних завдань і зовнішнього середовища. Визначено, що диференційована адаптація промислового підприємства до обставин конкретної ситуації веде до зміни форм і структури управлінського впливу на інформаційно-комунікаційний потенціал. Ключовим показником бажаного результату визначено такий, що відповідно до встановлених критеріїв оцінки прийнятності стану рівноваги промислового підприємства.

Ключові слова: ситуаційне управління, інформаційно-комунікаційний потенціал, механізм, цикл управління, процес, зміни, ситуація, підприємство.

В.В. ШУКЛИНА

Херсонский национальный технический университет

ORCID: 0000-0002-2284-092X

ДЕТАЛИЗАЦИЯ МЕХАНИЗМА СИТУАЦИОННОГО УПРАВЛЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫМ ПОТЕНЦИАЛОМ ПРОМЫШЛЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

Целью работы было исследование механизма ситуационного управления информационно-коммуникационным потенциалом промышленного предприятия в условиях стремительных изменений внешней среды и детализация процесса управления в конкретной ситуации с целью дальнейшего совершенствования.

В данной работе усовершенствован механизм ситуационного управления информационно-коммуникационным потенциалом промышленного предприятия в условиях стремительных изменений внешней среды. Детализация процесса управления информационно-коммуникационным потенциалом в конкретной ситуации показала его цикличность, которую необходимо учитывать при разработке и реализации мероприятий по совершенствованию. Игнорирование приведет к диспропорциям циклов и их частей т.е. к снижению желаемого результата управленческого воздействия, который определяется, прежде всего, скоростью реакции системы управления промышленного предприятия на ситуационные изменения. Установлено, что каждый цикл управления выступает одновременно функциональной подсистемой и частью аналогичного цикла ситуационного управления потенциалом предприятия в целом. Обоснованы выводы относительно нецелесообразности использования универсальных принципов управления информационно-коммуникационным потенциалом вне специфики ситуации, контекста деятельности, типа решаемых задач и внешней среды. Определено, что дифференцированная адаптация промышленного предприятия к обстоятельствам конкретной ситуации ведет к изменению форм и структуры управленческого воздействия на информационно-коммуникационный потенциал. Ключевым показателем желаемого результата нами определяется такой, что в соответствии с установленными критериями оценки принятого состояния равновесия предприятия.

Ключевые слова: ситуационное управление, информационно-коммуникационный потенциал, механизм, цикл управления, процесс, изменения, ситуация, предприятие.

V. SHUKLINA
Kherson National Technical University
ORCID: 0000-0002-2284-092X

DETAILS OF THE SITUATION MANAGEMENT MECHANISM INFORMATION AND COMMUNICATION POTENTIAL OF INDUSTRIAL ENTERPRISE

The purpose of the study was to investigate the mechanism of situational management of information and communication potential of an industrial enterprise in the context of rapid changes in the environment and to detail the process of management in a particular situation with a view to further improve.

In this work, the mechanism of situational management of information and communication potential of an industrial enterprise in the conditions of rapid changes of the external environment is improved. The detailing of the process of managing the information and communication potential in a particular situation has shown its cyclical nature, which must be taken into account in the development and implementation of improvement measures. Ignoring will lead to disproportionate cycles and their parts, that is, to reduce the desired result of managerial influence, which is determined, first of all, by the speed of reaction to situational changes. It is established that each management cycle acts simultaneously as a functional subsystem and part of a similar cycle of situational management of the potential of the enterprise as a whole. The objection to the use of universal principles of management of information and communication potential outside the context of the activity, the specifics of the situation, the type of tasks to be solved and the external environment are substantiated. It is determined that the differentiated adaptation of an industrial enterprise to the circumstances of a particular situation leads to a change in the forms and structure of managerial influence on information and communication potential. The key indicator of the desired result is determined by us in accordance with the established criteria for assessing the accepted equilibrium of the enterprise.

Keywords: situational management, information and communication potential, mechanism, management cycle, process, changes, situation, enterprise.

Постановка проблеми

Сучасний етап розвитку людства характеризується поступовою, але стійкою глобалізацією й інтернаціоналізацією, прискореними темпами розвитку всіх економічних процесів. Що вказує на необхідність ефективного використання й розвитку потенціалу підприємств, розширення можливостей його реалізації в процесі поглиблення інтеграції національної економіки у світовий простір. При цьому, ринок інформаційних технологій і систем збільшується при щорічних темпах близько двадцяти відсотків, змінюючи ресурсні пріоритети. Сприятливі і тривалі умови для динамічного розвитку суб'єктів господарювання можливі лише за умов ефективного управління потенціалом з особливим акцентом на інформаційній і комунікаційній складовій.

Поставлені актуальні питання ефективного управління вітчизняними підприємствами вимагають детального перегляду існуючих концепцій, де слід звернути увагу на їх можливості адаптації до зовнішнього середовища. Зростає актуальність питань ефективності застосування наявних і потенційно-доступних інформаційних ресурсів та комунікацій для функціонування й розвитку в непередбачуваних умовах ринку. Однак, поверхневе усвідомлення економічних і управлінських проблем формування механізму відтворення несприятливих ситуацій перетворює системні наукові концепції в тимчасово актуальний інструментарій з обмеженою дією, де необхідні ефекти досягаються через поточне управління на основі діалектичних принципів з цільовою орієнтацією на терміновий результат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню перерахованих проблем присвячені праці багатьох як іноземних, так і вітчизняних науковців. Сутність потенціалу підприємства, його інформаційної складової, структурування і формування розглядаються в працях вчених: Ф. Альберта, Ф. Бутинця, С. Глівенко, О. Данилюка, О. Зборовської, О. Кизима, Н. Краснокутської, Є. Кузьміна, М. Мескона, І. Міщука, В. Немчинова, І. Репіної, В. Уткіна, М. Хаммера та ін. [1-4, 8-10]. Потенціалу підприємства як складній економічній системі присвячені здобутки В. Авдеєнка, Т. Адімбаєва, Є. Горбунова, М. Іванова, І. Лукінова, Ф. Русінова, інших. В останній період концентрують увагу на дослідженні потенціалу як інтегратора потенційних можливостей суб'єктів господарювання автори: Л. Абалкін, Л. Балабанова, Є. Бельтюков, М. Войнаренко, А. Воронкова, В. Галушко, А. Заїнчковський, С. Федонін та інші. Проблеми управління інформаційним потенціалом підприємства висвітлені в працях вчених Джеймса О. Брайена, К. Нейлора, Д. Уотермана, О. Оліферової, Н. Пінчука, В. Ситника, Г. Галузинського та інших [5-7, 11-12].

Формулювання мети дослідження

Метою роботи було дослідження механізму ситуаційного управління інформаційно-комунікаційним потенціалом промислового підприємства в умовах стрімких змін зовнішнього

середовища з деталізацію процесу управління в конкретній ситуації з метою його подальшого вдосконалення.

Викладення основного матеріалу дослідження

Ситуаційне управління не є простим набором альтернатив з керування, скоріше, це спосіб мислення про проблеми і їх рішення [1]. Ситуаційний підхід виходить з того, що, хоча загальний процес управління однаковий, специфічні прийоми, які повинен використовувати сучасний керівник для ефективного досягнення цілей промислового підприємства, можуть значно відрізнитися. Спрямовує управлінський вплив на реалізацію можливостей прямого застосування науки до конкретних ситуацій і умов з акцентом уваги на значимість «ситуаційного мислення».

Центральним моментом даного напрямку менеджменту в галузі інформаційно-комунікаційного потенціалу є ситуація, тобто конкретний набір обставин, які впливають на процес керування організації в даний конкретний час. Використовуючи цей підхід, керівники можуть швидше зрозуміти, які прийоми будуть сприяти досягненню цілей у конкретній ситуації. При цьому простих вказівок на те, які зміни є релевантними, явно недостатньо для того, щоб визначити, яке рішення буде кращим для досягнення управлінських цілей в сфері формування, використання і розвитку складових економічного потенціалу. Основна складність полягає в тому, що всі численні ситуаційні склади взаємопов'язані, їх не можна розглядати незалежно один від одного в межах окремого промислового виробництва. Одним з важливих наслідків динамічної взаємодії внутрішніх і зовнішніх факторів є те, що керівнику важко визначити який метод є свідомо «правильним» [2]. Теорія ситуаційного підходу спирається на чотири основні концепції, які є актуальними в процесі управління інформаційно-комунікаційним потенціалом, а саме [3]:

- кожен з науково-методичних підходів управління має свої сильні і слабкі сторони, або порівняльні характеристики у разі, коли вони застосовуються до конкретної ситуації (ймовірні наслідки, – як позитивні, так і негативні);
- керівник має бути компетентним із засобами професійного управління, які довели свою ефективність (розуміння процесу, індивідуальної і групової поведінки, системного аналізу, функціональних методів, методів прийняття рішень);
- керівнику необхідним є креативне вміння правильної інтерпретації конкретної ситуації (які фактори є найбільш важливими в даній ситуації і який ймовірний ефект може спричинити за собою зміна однієї або декількох змінних обставин);
- керівник повинен уміти пов'язувати конкретні прийоми, які викликали б найменший негативний ефект, з конкретними ситуаціями, тим самим забезпечуючи досягнення цілей управління інформаційно-комунікаційним потенціалом найефективнішим шляхом в існуючих умовах зовнішнього і внутрішнього середовища промислового підприємства.

Швидкість зміни в інформаційних і комунікаційних технологіях, особливо в останні роки, значно зросла і спричинила появу нових товарів і послуг призначених для доступу до інформації, її організованої систематизації, обробки, аналізу, зберігання. Інформаційний потенціал слід розглядати у поєднанні з комунікаційним, як кардинальну тенденцію сучасного економічного розвитку суб'єктів господарювання – зростання рівня пріоритетності інформаційних продуктів і послуг комунікації порівняно з суто матеріальним виробництвом. Ситуаційне управління інформаційно-комунікаційним потенціалом за змістом процесу це управління наявними обсягами інформаційних ресурсів, інформаційної техніки і технології та інших засобів і можливостей створювати, збирати, накопичувати, обробляти та використовувати різноманітні форми інформації для задоволення інформаційних потреб через наявні комунікаційні зв'язки, що відображають рівень визначеності та ефективності взаємодії підприємства з елементами зовнішнього середовища в умовах конкретної ситуації. Інформацією як економічною категорією є документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються, призначені для передачі в процесі комунікації; зміст повідомлення; абстрактне поняття, що свідчить про застосування інформаційного підходу (теорії інформації або теорії комунікації) для аналізу того чи іншого явища об'єктивної реальності; цінність якої полягає в її достовірності, аргументованості, оперативності, своєчасності й об'єктивності. Телекомунікації і використання інформаційних технологій дають змогу практично миттєво, за різних за складом обставин ситуацій, підключатися до будь-яких масивів даних, отримувати інформацію й використовувати її для аналізу, прогнозування, прийняття і реалізації управлінських рішень в сфері формування і розвитку зазначеної складової економічного потенціалу, виходячи з таких аргументів [4]:

- продукування інформації як такої – це вже самостійна виробнича галузь, тобто вид економічної діяльності;
- інформація нині є невід'ємним фактором будь-якого виробництва, одним із фундаментальних ресурсів кожної економічної системи;
- інформація в сучасних умовах стає одним з найважливіших факторів у конкурентній боротьбі;
- інформація стала товаром;

– інформація є елементом ринкового механізму, який поряд з ціною і корисністю впливає на визначення оптимального стану промислового підприємства та його рівноваги.

Механізм ситуаційного управління інформаційно-комунікаційним потенціалом являє собою сукупність станів і процесів в контексті: послідовність станів, процесів, які встановлюють яку-небудь дію, явище; систему, пристрій, що визначає порядок управлінської діяльності в умовах конкретної ситуації [5-7]. Розгляд різноманітних трактовок змісту визначень поняття управління дозволяє надати загального напрямку механізму на цілеспрямований вплив, метою якого є досягнення бажаного результату, а дослідження етапів еволюції досвіду господарського управління інформаційно-комунікаційним потенціалом промислового підприємства вказує на загальну його скерованість – ситуаційне управління підприємством в умовах невизначеності обставин конкретної ситуації. Основний механізм пристосування – раціональна адаптація системи ситуаційного управління підприємства до стану ситуації, пов'язаний з раціональною діяльністю менеджера [7-8]. Деталізація методологічного інструментарію побудови та функціонування механізму ситуаційного управління інформаційно-комунікаційним потенціалом визначає його якість відносно впливу обставин (факторів) конкретній ситуації [9,10]. Цьому сприяє створення комбінованого алгоритму, як наміченої і прийнятої послідовності методів, інструментів і прийомів розробки і введення в процес підприємства ситуаційної концепції управління (рис.1).

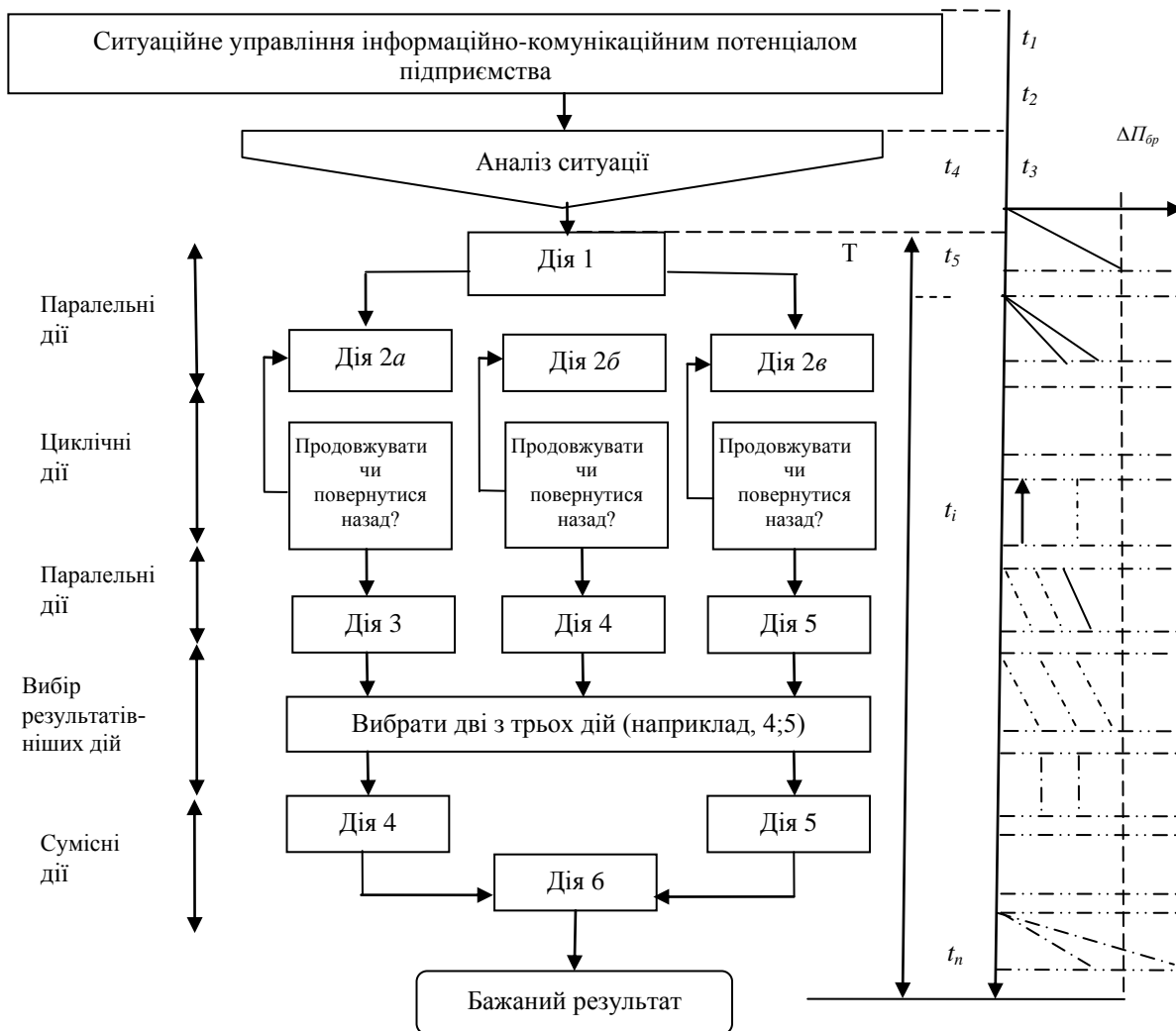

Рис. 1. Схема механізму ситуаційного управління інформаційно-комунікаційним потенціалом підприємства*

*Удосконалено і адаптовано автором за [4,6,8,11-12]

Вважаємо доцільним розглядати механізм ситуаційного управління інформаційно-комунікаційним потенціалом промислового підприємства як частину загального механізму управління підприємством, де керованим об'єктом виступає стан рівноваги підприємства, що вказує на здатність

генерувати бажаний результат (прибуток, таке інше), зростання і сталий розвиток. Відповідно зміст поняття можна розуміти як систему цілеспрямованого впливу засобами управлінських, економічних і організаційних процедур, інструментів і методів на стан рівноваги підприємства з метою підвищення його здатності генерувати прибуток, здійснювати діяльність відповідно бажаному результату, забезпечувати зростання і сталий розвиток відповідно до цілей і завдань з використанням можливостей потенціалу та урахуванням особливостей впливу обставин конкретної ситуації. Структуру механізму складають блоки і елементи відповідно до функцій ситуаційного управління, складені шляхом їх трансформації для реалізації змісту і призначення відповідно встановленим обставинам конкретної ситуації.

Висновки

Бажаний результат ситуаційного управління інформаційно-комунікаційним потенціалом промислового підприємства досягається завдяки паралельно-циклічним діям, які мають різний «часовий ресурс» ($t_4 - t_5$, $t_6 - t_7$, $t_n - t_{n-1}$), а з моменту вивчення ситуації (t_1), її аналізу ($t_2 - t_3$) до початку процесу ситуаційного управління (момент t_4), проходить певний період часу, який залежить від подій, що дає змогу досягти підвищення показника бажаного результату ($\Delta П_{бр}$) на умовну величину. Ключовим показником бажаного результату нами визначається такий, що відповідно до встановлених критеріїв оцінки прийнятого стану рівноваги підприємства, займає вирішальну позицію щодо мети, перспектив і стратегії його розвитку у напрямі покращення інформаційно-комунікаційного потенціалу. Його встановлення, вважаємо, є важливим і у зв'язку із визначенням цільових орієнтирів в механізмі, необхідних для формування стратегії розвитку інформаційно-комунікаційного потенціалу промислового підприємства. Разом з тим, як показали дослідження, оцінка бажаного результату промислового підприємства з метою надання дієздатності механізму ситуаційного управління інформаційно-комунікаційним потенціалом не вирішується однозначно, оскільки має місце система абсолютних, відносних і другорядних показників. Логічним є припущення, що серед таких показників ключові позиції займають різні з них на різних стадіях розвитку промислового підприємства в конкретній ситуації. Саме розробка способу виявлення не лише фактичного, але й об'єктивно можливого стану рівноваги промислового підприємства в обставинах конкретної ситуації, вироблення підходу до формулювання мети механізму відносно інформаційно-комунікаційного потенціалу у вигляді бажаного результату (для певного підприємства за певних ситуаційних обставин), вибір методів визначення його оптимальних параметрів та стратегії забезпечення його досягнення складає основу новизни змісту виконаної деталізації процесу. Така спрямованість приводить, перш за все, до потреби формування науково аргументованого методологічного інструментарію обґрунтування і реалізації механізму ситуаційного управління інформаційно-комунікаційним потенціалом, який включає відповідні алгоритми, матриці і моделі та інші засоби наукового і практичного пізнання.

Список використаної літератури

1. Монастирський Г.Л. Теорія організації: навч. посібник / Г.Л. Монастирський. – К.: Знання, 2008. – 319 с.
2. Мільнер Б.З. Теория организации : учебник для вузов. 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Инфра-М, 2005. – 648 с.
3. Василенко В.А. Менеджмент устойчивого развития предприятий : монография / В.А. Василенко. – К.: Центр учебной литературы, 2005. – 648 с.
4. Нижник В.М. Управління підприємством: організаційно-економічний аспект: монографія / В.М. Нижник, М.В. Ніколайчук, – Хмельницький : ХНУ, 2010. – 389 с.
5. Джонсон Р. Системы и руководство. / Р. Джонсон, Ф. Каст, Д. Розенцвейг. М.: СР, 1971. – 648 с. [Електронний ресурс]/Режим доступу: <http://en.bookfi.net/book/504716>. (Дата звернення: 01.08.2019).
6. Шандова Н.В. Узагальнююча оцінка рівня стабільності розвитку підприємств промислового комплексу / Н.В. Шандова // Вісник ХНТУ, 2010. – №1. – С. 83-86.
7. Герасимчук В. Управління підприємством як соціально-економічною системою: функціональний підхід / В. Герасимчук // Економіка України. – 2003. – № 9. – С. 12–17.
8. Савіна Г.Г. Гармонізація інтересів підприємства в кризових умовах як основа забезпечення його соціально-економічної безпеки / Г.Г. Савіна, О.І. Зайцева // Вісник Хмельницького національного університету, 2009. – №4. – С.229-231.
9. Авдеенко В. Н. Производственный потенциал промышленного предприятия / В. Н. Авдеенко, В. А. Котлов. – М. : Экономика, 1989. – 240 с.
10. Сущенко Е. А. Формирование потенциала предприятия в условиях априорно агрессивной внешней среды / Е. А. Сущенко // Прометей: регион. зб. наук. праць з економіки. – 2002. – Вип. № 3(9). – С. 152–162.
11. Шукліна В.В. Стратегічний менеджмент: концептуальні питання в умовах постіндустріальних трансформацій / В.В. Шукліна // Економіка і регіон, 2013. – №2. – С. 87-91.

12. Тревого О. Основні аспекти впровадження організаційних змін на підприємствах в умовах невизначеного середовища / О. Тревого // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : зб. наук.-прикл. праць. – Львів : Львівська політехніка, 2012. – С. 156-161.

References

1. Monastirsky G.L. Teoriya orhanizatsiyi [Organization Theory]: educ. manual / G.L. Monastic. – K.: Knowledge, 2008.– 319 p.
2. Milner B.Z. Teoriya orhanyzatsyy : uchebnyk dlya vuzov [Organization theory: textbook for universities]. 4th ed., Revised. and ext.– M.: Infra-M, 2005. – 648 p.
3. Vasilenko V.A. Menedzhment ustoychivoho rozvytyya predpryyatyy [Management of sustainable development of enterprises] : monograph / V.A. Vasilenko.– K.: Center for Educational Literature, 2005. – 648 p.
4. Nizhnik V.M. Upravlinnya pidpryyemstvom: orhanizatsiyno-ekonomichnyy aspekt [Management of the enterprise: organizational and economic aspect] : monograph / V.M. Nizhnik, M.V. Nikolaychuk, – Khmelnytsky: KhNU, 2010. – 389 p.
5. Johnson R. Systemy y rukovodstvo [Systems and Management] / R. Johnson, F. Cast, and D. Rosenzweig. M.: Wed, 1971 – 648 p. Available at: <http://en.bookfi.net/book/504716>. (Accessed: 8 August 2019).
6. Shandova N.V. Uzahal'nyuyucha otsinka rivnya stabil'nosti rozvytku pidpryyemstv promyslovoho kompleksu [A generalized assessment of the level of stability of development of enterprises of industrial complex] / N.V. Shandova // Bulletin of KhNTU, 2010. – no 1. – pp. 83-86.
7. Gerasimchuk V. Upravlinnya pidpryyemstvom yak sotsial'no-ekonomichnoyu systemoyu: funktsional'nyy pidkhid [Management of the enterprise as a socio-economic system: a functional approach] / V.Gerasimchuk // Economy of Ukraine. – 2003. – no 9. – pp. 12-17.
8. Savina G.G. Harmonizatsiya interesiv pidpryyemstva v kryzovykh umovakh yak osnova zabezpechennya yoho sotsial'no-ekonomichnoyi bezpeky [Harmonization of the interests of the enterprise in crisis conditions as a basis for ensuring its socio-economic security] / G.G. Savina, O.I. Zaitseva // Bulletin of the Khmelnytsky National University, 2009. – no 4. – pp.229-231.
9. Avdeenko V.N. Proyzvodstvennyy potentsyal promyshlennoho predpryyatyya [Production potential of industrial enterprise] / V.N. Avdeenko, V.A. Kotlov. – M. : Economics, 1989. – 240 p.
10. Sushchenko E.A. Formyrovanye potentsyala predpryyatyya v uslovyyakh apyorno ahressyvnoy vneshney srody [Formation of enterprise potential in conditions of a priori aggressive external environment] / E.A. Sushchenko // Prometey: region. Sat. Sciences. works in economics. – 2012. – no. 3(9). – pp.152-162.
11. Shuklina V. Stratehichnyy menedzhment: kontseptual'ni pytannya v umovakh postindustrial'nykh transformatsiy [Strategic Management: Conceptual Issues in Post-Industrial Transformation] / V.V. Shuklina // Economy and Region, 2013.– no 2.– pp. 87-91.
12. Trevogo O. Osnovni aspekty vprovadzhennya orhanizatsiynykh zmin na pidpryyemstvakh v umovakh nevyznachenoho seredovyshcha [The main aspects of implementing organizational changes in enterprises in an uncertain environment] / O. Trevoi // Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and problems of development: Coll. scientific-approx. Ave. – Lviv: Lviv Polytechnic, 2012. – pp. 156-161.